

Теоретико-методологічний аспект формування моральної відповідальності учнівської молоді

Одним із аспектів демократичних перетворень є розвиток гуманного суспільства, яке ґрунтується на загальній моралі та моральності, та живе за принципом «моральної відповідальності» кожного перед кожним і перед самим собою. Це мають розуміти не лише майбутні вчителі та вихователі, дану думку варто донести до підростаючого покоління, до учнівської молоді.

Так Р. Павелків визначає, що учнівська молодь саме на тому етапі моральної самодіяльності особистості, коли особистість усвідомлено підпорядковує свою поведінку моральним принципам. Основним новоутворенням в учнівській молоді науковець називає самосвідомість, яка характеризується відносно автономними моральними поглядами та переконаннями [2].

Т. Соколова виділяє рівні морального розвитку, так до нульової стадії відносить період, коли дитині добре лише те, що їй до вподоби. Перша стадія – це вже дитина слухається, лише щоб уникнути покарання. На другій стадії – дитина слухається не лише, щоб її не покарали, а й з егоїстичним міркуванням взаємної вигоди – не вередливість та слухняність в обмін на блага. Це той самий модус моралі, який називають вимушеною мораллю. Такий стиль моралі притаманний дітям дошкільного та молодшого шкільного віку.

Третя стадія – «конвенційна мораль». Для неї характерна орієнтація дитини на правильну поведінку, задля уникнення засудження.

Четвертий рівень – визначається бажанням особистості підтримувати соціальну справедливість та фіксовані правила, що характерно саме для підліткового віку.

П'ята стадія - автономна мораль характерна для періоду юності. Вона переносить моральне рішення всередину особистості, для якої характерні утилітаризм і спрощене уявлення про мораль як продукт суспільного договору. Учніська молодь визнає певний вищий закон, що відповідає інтересам більшості – соціуму [3, с. 147].

В свою чергу, К. Хелкана виокремив певні стадії розвитку такої цінності в особистості, як відповідальність.

1. Об'єктивна відповідальність. Критерій : комфортність зовнішніх правил та відсутність розрізнення зовнішньої та внутрішньої причинності в описі відповідального типу поведінки.

2. Гетерономна суб'єктивна відповідальність. Критерій : Визнання негативних намірів провідними. Так відбувається поступове зниження значущості наслідків дій; цікавлять негативні наміри, а позитивні наміри залишаються поза увагою.

3. Автономна суб'єктивна відповідальність. Критерій: особистісні мотиви дій, незалежність поведінки особистості від впливу груп, які її оточують. Індивідуальні інтереси виступають визначальним моментом дії.

4. Соціальна повинність. Критерій : почуття обов'язку, свободи та мотив як розуміння об'єктивної необхідності. Людина на цій стадії є носієм правил певної соціальної системи, дотримуватись цих правил – є її обов'язком.

5. Перехідна відносна відповідальність. Критерій: усвідомлення норм і правил поведінки відбувається відповідно до мотивів та намірів.

6. Обґрунтована відповідальність. Критерій :незалежність і переконаність. Процес усвідомлення моральної норми напряду залежить від прийняття особистістю моральних принципів, це в свою чергу надає їй автономії та можливості робити самостійний вибір щодо того чи іншого рішення.

Підсумовуючи всі стадії розвитку відповідальності К. Хелкана зазначає, що сформованість внутрішньої відповідальності – це основний критерій оцінювання рівня моральної зрілості особистості загалом [4, с. 87-88].

Аналізуючи два процеси становлення моралі та відповідальності, які описують Т. Соколова та К. Хелкана спостерігається залежність цих процесів. Кожен з яких впливає один на одного. Не можливий моральний розвиток без відповідального світогляду, та неможливий розвиток такої якості особистості, як відповідальність, без розуміння моральності даного питання.

К. Чорна характеризує учнівську молодь зазначає, що осмислення особистого морального досвіду є певною системою усвідомлення морального компромісу заради успіху та з іншого боку щирість і відвертість в проголошенні ідей. Відкритість учнівської молоді до обговорення, прагматизм без лицемірства є позитивною передумовою входження педагога у ці сповнені парадоксів зон духовного життя дітей [1, с.85].

Отже, формування моральної відповідальності учнівської молоді не втрачає своєї актуальності на сучасному етапі розвитку демократичного суспільства. Для правильної взаємодії з дітьми варто пам'ятати про етапи формування моральності та відповідальності, для підбору доцільних засобів та форм виховання моральної відповідальності особистості.

Література:

1. Виховання моральності підростаючого покоління: науково-методичний посібник / К. І. Чорна, Н. І. Ганнусенко, В. А. Киричок та ін.; [за заг. ред. К. І. Чорної]. – К: Богдана, 2005. – 288с.

2. Павелків Р. В. Феноменологія морального розвитку особистості : детермінація, механізми, генезис : Монографія / Р. В. Павелків. – Рівне : Волинські береги, 2009. – 368 с.

3. Соколова Т. Теоретико-методологічне дослідження проблеми морального виховання студентів вищих навчальних закладів у навчально-виховному процесі. Духовність особистості: методологія, теорія і практика 2 (49)-2012. – С. 143-150

4. Helkana K. Toward a cognitive-developmental theory of attribution of responsibility / K. Helkana. – Helsinki, 1981. – 203 p.